

עם סיום כהונתו של היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז, הופיעו בעיתונות הכתובה – כפטריות שלאחר הגשם – מאמרים רבים המשבחים את פועלו, כלוחם ללא חת בשחיתות השלטונית. אינני מקל ראש בחשיבותה של אכיפת החוק כנגד שחיתות (אמיתית, כשישנה) של אנשי השלטון. אך ישראל איננה מדינה מושחתת. לשמחתנו, מדד השחיתות בה איננו גבוה בהשוואה למדינות אחרות, ואפילו בהשוואה למדינות מערביות אחרות. לעתים נדמה כי כה נחוץ לאנשים להילחם בשחיתות השלטונית, עד כי כשמתקשים למצוא כזו, רואים כמתן שוחד זוטי-דברים כגון הלנת פעילים של מטה הבחירות במלון ללילה אחד. בעיה ממשית יותר של החברה הישראלית היא הקונפליקטים החריפים, לרבות המתח שבין ה"ונים" לבין ה"נצים", ונדרשות סובלנות אמיתית וחוכמה רבה כדי שלא להחריף אותם.

אני אזכור את מני מזוז כיוהמ"ש האגרסיבי של ההינתקות – ומכאן גם הלקח שאציע ליוהמ"ש הנכנס יהודה ויינשטיין. ככלל, סבורני כי רשויות אכיפת החוק בישראל, החל במשטרה, דרך הפרקליטות והיוהמ"ש וכלה בבתי-המשפט, טעו בהתייחסות לתופעה רחבת ממדים של מחאה בלתי אלימה ("אי-ציות אזרחי", *civil disobedience*) כאל תופעה של מרד אלים. התייחסות זו חטאה לאלפים רבים של מפגינים שהתנגדו להינתקות, שבמקום להכריז עליהם מלחמת חורמה, ניתן וצריך היה לטפל אך באנשי השוליים הקיצוניים האלימים הספורים באמצעות הכלים שמספק למכביר החוק הפלילי הקיים. יתרה מזו: התייחסות מוטעית שכזו לציבור כה גדול לא זו בלבד שאיננה מוצדקת, אלא אף אווילית נוכח העובדה שלאחר ההינתקות על כולנו להמשיך ולחיות ביחד, ונוכח הסכנה שבדחיפת אזרחים נוספים אל חיקן של תחושות ניכור שלא היו להם קודם לכן.

למשטרת ישראל יתרונות וחסרונות. חיסרון בולט הוא אלימות השוטרים כלפי אזרחים. גם לפרקליטות יתרונות וחסרונות. חסרונות בולטים הם להיטות יתר להשגת הרשעות רבות יותר ולגזירת עונשים חמורים יותר, אשר כבר הוליכה למה שמכונה בעולם *overcriminalization* (פליליות יתר); ואכיפת חוק סלקטיבית ללא הצדקה. תפקידו של היוהמ"ש בעת ההינתקות היה לשנן באוזני אנשי אכיפת החוק את זכויות האדם - לרבות חופש הביטוי, חופש המחאה, חופש ההפגנה, חופש המצפון וחופש ההתאגדות – ואת זכויותיהם של חשודים ונאשמים. במקום זאת טבע היוהמ"ש מזוז את הביטוי "אפס סובלנות", והנהיג פעולות אכיפה אגרסיביות מאוד, לרבות הצבעה על מחאה כעל מרד; בקשות למעצר מפגינים שלא נקטו באלימות, שמשמעותן ענישה לפני משפט; מעצר עד תום ההליכים המשפטיים של ילדות בכיתה ח' שהפגינו; התייחסות לחסימת כבישים כאל עבירה חמורה מאוד ומסוכנת, שדינה בחוק 20 שנות מאסר; דיכוי מחאה חוקית ועצירת אוטובוסים של מפגינים; קביעת סדר עדיפויות מיוחד לטיפול בתיקים הקשורים בהינתקות; ועוד. אחת התוצאות של מדיניות זו ושל המסר הלא נכון שקיבלו השוטרים הייתה בעת פינוי עמונה: כולנו ראינו על מרקע הטלוויזיה פרשים המרוצצים עם אלות גולגלות של מפגינים ורומסים אותם באמצעות פרסות הסוסים.

לאחרונה התעורר שוב הוויכוח סביב ההצעה להפריד בין שני תפקידיו הכל-כך שונים של היוהמ"ש: האחד – יועץ לממשלה; והשני – ראש התביעה הכללית. כשלעצמי, סבורני כי אכן מדובר בשני תפקידים כה שונים, עד כי יש להפריד ביניהם, במיוחד לאור העובדה שכל אחד מהם מצריך עבודה קשה במשרה מלאה. הטלת שניהם כאחד על אותו אדם מאלצת אותו להאציל סמכויות רבות במקום לבצע בעצמו וכראוי את תפקידיו הרבים. במצב הקיים ניתן לשאול: מה מותר היוהמ"ש מפרקליט המדינה? הרי בראש הפרקליטות עומד פרקליט בכיר, המסוגל לנהל אותה בעצמו. אחת התשובות שאציע ליוהמ"ש הנכנס יהודה ויינשטיין היא שנוכח האפשרות שפרקליט המדינה – בשל תפקידו, בשל הסובבים אותו, בשל עברו כתובע ובשל היותו אדם - ייסחף בנטייה הכללית של הפרקליטים לאכיפה, להרשעה ולענישה, על היוהמ"ש לעמוד כצוק איתן השומר על זכויות האדם בכלל ועל זכויות חשודים ונאשמים גם בעת סערה. בהצלחה!

* פרופ' בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים.